

Oponentský posudek diplomové práce Kateřiny Šperkové „Přechody k demokracii“

1. Vzorek diplomových prací v oboru politologie je na zdejší fakultě dosud útlý, takže je třeba přivítat každý přírůstek, a to zejména, má-li dobrou úroveň jako v tomto případě. Vhodné by asi bylo, kdyby kvalifikační práce nebyly orientovány na „čistou“ politologii, ale na přesahy mezi politickou a právní vědou (viz nedávno velmi pěknou práci o roli Nejvyššího soudu USA v tamním politickém systému). Jelikož však na tomto poli nejsou dostatečně aktivní ani učitelé, těžko to vyčítat studentům.

2. Předložená diplomová práce má 56 str. textu, k nimž je třeba přičíst obsah, seznam literatury (spíše útlý), tři přílohy a abstrakt. Rozčleněna je na úvod, závěr a čtyři výkladové kapitoly („*Demokracie*“, „*Nedemokratické režimy*“, „*Přechody k demokracii*“ a „*Současný vývoj demokracie ve světě*“).

3. Téma diplomové práce, „*Přechody k demokracii*“, je zajímavé a v politické vědě již po desetiletí frekventované. Věnovány jsou mu ostatně i dvě tuzemské odborné knihy, navíc nedávno v překladu vyšla klíčová *Huntingtonova* monografie „*Třetí vlna*“. Možná by proto bývalo bylo dobré práci přímo označit jako „*úvod do tématu*“, zabývat se nějakou případovou studií, případně si blíže všimnout dopadu přechodů na instituce veřejné moci, včetně institucí právních. K tomu existuje zahraniční literatura, jež však je – vyjma překladů – v diplomové práci nepovšimnuta. Takto se na čtenáře valí kondenzát pojmů, teorií a jmen, jež nicméně i tak prokazuje autorčinu schopnost zorientovat se v základní literatuře a využívat ji.

4. Po formální stránce je třeba vyzdvihnout přehlednost a čtivost textu. Přítomny tu ovšem jsou překlepy, chyby v interpunkci a stylistické neobratnosti, někdy dokonce ztěžující porozumění. Některé formulace mají povahu klišé (*Zakariova* kniha „*byla přeložena snad do všech jazyků a zaujala celý svět*“ na str. 9, „*svět usiloval o záchranu a zabezpečení demokracie*“ na str. 31 atd.).

Po mém soudu je na nedostatečné úrovni citační aparát. Zajisté není třeba každou větu spojovat s příslušným autorem, ale dá se pracovat např. tak, že poznamenáme něco v tom smyslu, že výklad na dalších dvou (apod.) stranách vychází z knihy/článku XY (první pozn. pod čarou je až na str. 11!). U kolektivních děl (zde *Cabada*, *Kubát* a kol.) je třeba odkazovat na konkrétního autora (XY in: YZ). První citace má být kompletní, u dalších připadá v úvahu zkracování.

5. Dále uvádím konkrétní připomínky:

a) Je-li za dokončení procesu demokratizace považováno uskutečnění svobodných voleb (str. 7), měl by být tento přístup konfrontován se znaky konsolidace demokracie.

b) Co znamenají „spravedlivé“ volby (str. 8)?

c) Výklady na str. 11 o vztahu vlády a opozic by bylo dobré opřít o dílo *A. Lijpharta*, který rozpracoval opisovaný model konsensuální demokracie.

d) Jakobínský režim označoval *J. L. Talmon* za totalitní demokracii (kniha vyšla i v češtině).

e) V jakém smyslu zakotvila ruská ústava z roku 1993 parlamentarismus (str. 11)?

f) Vztah demokracie a socioekonomických ukazatelů je velmi zajímavý. Všimá si jej *Huntington* ve „*Třetí vlně*“ či *Zakaria* v „*Postamerickém světě*“. V češtině přibližují *Lipsetovo* dílo autoři knížky „*Demokracie*“ z roku 2003.

g) Střední Amerika bývá zahrnována do Latinské Ameriky (str. 14).

h) Pokud by *Salazarův* režim byl osobní diktaturou, jak vysvětlit jeho trvání několik let po *Salazarově* smrti (str. 14)?

ch) *S. Huntington* nedávno zemřel (ad pozn. 7 na str. 14).

i) Ač je zřejmé, že míra centrálního řízení ekonomiky v Německu a SSSR byla nesouměřitelná, německý institut čtyřletého plánu a zvláště podmínky totální války rozhodně obě ekonomiky činily bližšími než se obvykle zdá (str. 17-18).

j) Je opravdu snaha o světovou nadvládu znakem totalitarismu? Jak pak naložit s režimem Rudých Khmerů nebo Severní Koreou (str. 20)?

k) Nejsm si úplně jistý, zda pro *Pinochetovo* Chile platí teze o pěstování oficiální ideologie (str. 23).

l) Výklad na str. 27 je poněkud zkratkovitý. Ústavou z roku 1638 je míněna „Dohoda lidu“? Nepodobal se v roce 1750 britský parlament demokratickým institucím? Proč? Není od roku 1750 do roku 1900 příliš velký skok? Skutečně až kolem roku 1900 vznikají demokratické instituce?

m) Na str. 28 se jedním dechem tvrdí, že podle *Dahla* první demokratizační vlna skončila 1. sv. válkou i rokem 1930.

n) Při bližším zkoumání se ukáže, že mezi feudálním a absolutistickým zřízením je rozpor (str. 29). Absolutistický stát rozbíjí feudální svazky různých úrovní loajality a ochrany a všechno si podřizuje.

o) Dá se v souvislosti s první vlnou mluvit o Západním a Východním Německu (str. 31)? Ve stejné souvislosti trochu překvapí zařazení Maďarska. Od vzniku Maďarska koncem roku 1918 bychom asi o demokracii příliš nemluvili (republika rad a horthyovský režim). S jistou výhradou, zejména pokud jde o vztahy k menšinám, by to mohlo platit o dřívější době, pak by se však jednalo o Uhry.

p) Československo a Maďarsko figurují ve druhé protivlně kvůli letům 1968, resp. 1956? Pokud ano, dá se říci, že se jednalo o regres od demokracie k nedemokracii (viz též pozn. 25)?

q) Belgie, Norsko i Dánsko byly okupovanými státy, proč je poněkud sporné, mohou-li reprezentovat samostatné režimy, jež se zhroutily v důsledku porážky (str. 42).

r) Pakliže (svobodné) volby byly učiněny na počátku práce indikátorem dokončeného přechodu k demokracii, je možné „slibovat volby, ale ne demokratizaci“ (str. 43)?

s) *Fidel Castro* byl v době boje proti *Batistovi* především fidelistou. K marxismu se posunul v 60. letech.

t) Oba obrázky převzaté od *B. Říchové* jsou převzaty špatně.

u) Jaké známky třetí protivlny pozorujeme (str. 55)?

v) Vítězství opozice ve volbách se v typologiích nepřepokládá zejména proto, že se volby buď nekonají, nebo jsou zmanipulované. Pakliže opozice posiluje (např. Mexiko v 90. letech), bývá to podnětem pro různé popisované strategie vládnoucích elit.

Vůči diplomové práci nemám zásadní výhrady. Přesto ve mně přetrvává pocit, že není úplně souměřitelná s pracemi běžně obhajovanými na katedře teorie práva a právních učení a tam hodnocenými jako práce výborné, a to nejen kvůli drobnějším, shora zmíněným pochybením. Nejspíše působí dojmem inteligentních a sdělných výpisků ze tří až čtyř základních knih. To mne vede k návrhu hodnotit ji jako „velmi dobrou“, s výhradou, že změnu může přinést průběh obhajoby.

V Praze dne 24. srpna 2011

doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D.